

”Opettaja oli höperöntapainen ja pappi komenteli poikia kirkkoon”

eli Tunkuan koululaisten muisteluksia

Karjalan kylien parjat-
tuja ”julkkiksia” olivat
tietysti Venäjältä tulleet
venäläiset papit ja opet-
tajat. Tunkualaiset ”kou-
lupojat” **Pekka Aalto-
Ivanoff** (s. 1897) ja **Os-
sippa Borisoff** (s. 1886)
ovat sanoneet heistä mel-
ko suoria sanoja Maiju
Keynäälle tämän tehdes-
sä pakolaishaastatteluja
vuosina 1939-40.

***

Ossippa Borisoff syntyi
1886 Tunkuan kirkonkylässä ja
sai käydä koulua omassa koti-
kylässään. Tunkuaan oli perus-
tettu seutukunnan ensimmäinen
kansakoulu. Ossipan muista-
man mukaan koulunpito aloi-
tettiin vuotta aikaisemmin (siis
1893) kuin hän meni kouluun
8-vuotiaana vuonna 1894.

Opettajat olivat täysvenäläi-
siä. Ensimmäinen heistä oli
”ummikoryssä” neiti Aleksan-
dra Mihailovna. Hän oli kotoi-
sin jostakin Vianan takaa Sen-
gurukoista ja oli Tunkualla 3-4
vuotta.

Aleksandra-neidin lisäksi
koulutyöhön sekaantui alusta
alkaen Tunkuan silloinen papi
Vasili Stegordin, joka pakotti
koululapset väkipakolla kirk-
koon. Ossippa oli jo kahdek-
sanvuotias, mutta ei ollut vielä
käynyt kertaakaan kirkossa,
koska vanhemmat olivat van-
hauskoisia. Nyt koulun alettua
pappi komensi kaikki käymään
jumalanpalveluksissa ja ellei
joku oppilasta käskyä noudat-
tanut, siitä seurasi hänelle an-
kara rangaistus.

Aleksandra Mihailovnan jäl-
keen opettajaksi tuli Vologdas-
ta kotoisin ollut N. V. Krassin,
joka oli muuten hyvä opettaja,
mutta mahdollinen ankara
kurinpitäjä. ”Ei sotapalvelus-
sakaan niin kuriettu kuin
SE!” Oppilaiden helpotukseksi
Krassin lähti pois Tunkualta jo
kolmen vuoden kuluttua, pa-
piksi jonnekin. Ossippa lopetti
koulunkäynnin tämän Krassin
aikana, joten hänen koulun-
käyntiään näyttää kestäneen

Kevättämäjärven ensimmäinen koulutalo, joka valmistui v. 1905. Koulu toimi tässä vuoteen 1941. Sotien jälkeen siihen siirrettiin klubi ja kylään rakennettiin uusi koulutalo, mutta koulu lakkautettiin jo 1960-luvulla.

viisi tai kuusi lukukautta.

Sitten Tunkuan koulun opet-
tajaksi lähetettiin Kostromka-
nista kotoisin ollut A. V. Novh-
rin. Hän olikin aivan tavallinen
ihminen, mutta viipyi Tunkuan
kylässä vain vuoden ajan ja siir-
tyi sen jälkeen opettajaksi Ke-
vättämäjärvelle.

Seuraavan opettajan kotipai-
kasta ei ole tietoa. Hän oli mies-
opettaja ja nimeltään V. Nevo-
tin. Tämä opettaja oli ”vähän
höperöntapainen”, sillä hän
leikki lasten kanssa; se oli sii-
hen aikaan ennenkuulumaton
höperyyttä! Onneksi Nevo-
tin viipyi Tunkualla kaiketi vain
yhden talven, joten höperyys ei
ehtinyt tarttua kylän miehiin.

Ossippa Borisoffin opetta-
jaluettelo päättyy tähän, vaikka
laskujeni mukaan oli päästy
vasta vuoteen 1905 ja koulu
ilmeisesti jatkoi vielä edelleen
toimintaansa, ja opettajatkin
luultavasti vaihtuivat samaan
tahtiin kuin aiempinakin vuosi-
na.

Ossippa luetteli Maiju Key-
näälle muistamansa mukaan
Tunkualla ja Suikujärvelle pe-
rustetut koulut: Tunkua 1894,

Suikujärvi 1899, Koivuniemi
ja Kevättämäjärvi noin 1900-
05, Muasjärvi ja Kutsjärvi vuosi-
myöhemmin edellisistä, Nuotta-
vaara 1907 ja Kompak-
ka 1911.

Ossipan kertoman mukaan
tunkualaisten lukutaito ennen
kirkonkylän koulun avaamista
oli olematonta; ennen vuotta
1893 ei ollut muita lukutaitoi-
sia kuin seurakunnan pappi.

Tosin Ossipan serkku Issak-
kaini Jyrgi olisi osannut lukea,
mutta hän oli muuttanut vuosia
sitten Sorokkaan, jonne oli pe-
rustanut kaupan. Jyrgi oli ai-
koinaan käynyt erään Tunkuan
parjatan papin luona koulua -
maksua vastaan - oppiakseen
lukemaan ja kirjoittamaan, ja
oli sittemmin toiminut Tunku-
alla uratniekkana. Toinen kir-
jamies oli naapurikylän Muas-
järven Teppanaini Iivana, jon-
ka niinkään sanottiin osaavan
lukea.

***

Pekka Hilipänpoika Ivanoff
syntyi Kevättämäjärven kyläs-
sä 1897 ja kävi kotikylässään
venäläisen koulun. Maiju Key-
näälle hän kertoi, että koulu oli

perustettu noin 1885, mutta
tämä ei pidä paikkaansa; Pekka
muisti Kevättämäjärven kou-
lun perustamisvuoden ainakin
10-15 vuotta liian varhaiseksi.

Saman haastattelun toisessa
kohdassa Pekka nimittäin ker-
too, että Tunkuan koulu perus-
tettiin aikaisemmin. Tunkuan
koulun perustamisvuodeksi tu-
lee 1893, jos se lasketaan Os-
sippa Borisoffin kouluunmenon
mukaan; Ossippa aloitti kou-
lun 8-vuotiaana ja toisena vuo-
tena siitä, kun koulu valmistui.
Tätä tukee Pekan itsensä kerto-
ma haastattelutieto, että hänen
vanhin veljensä kävi kaksi vuot-
ta koulua Tunkualla, kun omas-
sa kylässä ei vielä koulua ollut,
ja asui Tunkualla heimolaisten-
sa luona. Kun koulutyö alkoi
omassa kylässä, veli siirtyi sin-
ne ja oli koulun ensimmäisiä
oppilaita.

Kevättämäjärven koulura-
kennus oli Pekan kertoman
mukaan yksikerroksinen, mut-
ta hyvin iso. - Lisätietona tähän
vähän Sergei Zaikovin kerto-
maa v:ta 1998: Koulunpito ta-
lossa oli lopetettu 1941; tämän
jälkeen siinä toimi klubi. 1970-

luvulla otetuista valokuvista näkyy koulutalon suuri koko. Nykyisin tuosta tsarinaikuudesta koulurakennuksesta on pystyssä vain puolet. Sotien jälkeen kylään rakennettiin uusi koulu, mutta koulunpito kylässä loppui sitten kokonaan 1960-luvulla.

Pekan aikana koulussa oli lähes sata oppilasta. Koulun yhteydessä toimi ajanmukainen koulukoti, internaatti, joten oman kylän lasten lisäksi sitä koulua kävivät myös monien syrjäkyläin lapset.

Oppiaineina olivat ensimmäisenä lukukautena Venäjän kieli - se oli pääasia - ja lisäksi uskonto, matematiikka ja Venäjän historia (ei muuta historiaa).

***

Koulun opettajista Pekka kertoi mm. seuraavaa: opettaja Lugovoi työskenteli Kevättämajärvellä ehkä neljä vuotta. Silloin koulu toimi vuokrataloissa. Tämä opettaja oli hermostunut ja antoi lapsille mahdollisia rangaistuksia ja suorastaan löi heitä. Eräs rangaistusmuoto oli tammoinen: pani oppilaan polvilleen lattialle herneiden päälle.

Ukonäöltään Lugovoi oli "täysi ryssäin perikuva", puolipitkä tukka, pitkä parta, leveälierinen kartolakkipäässä, valkea pitkä paita housujen päällä, kiiltävä vyö, leveälahkeiset mustat housut, mustat varsikengät, lahkeitten suu kienkien sisällä, mutta polvien alapuolella pussilla. Lugovoi itse opetti poikia ja hänen "eukkonsa" tyttäjä.

Toinen muistiin jäänyt opettaja Koskoff oli poikamies ja toimi Kevättämajärven koulussa kaksi vuotta. Seuraavakin opettaja Ivan Vitakoff oli poikamies ja viipyi kylässä neljä vuotta. Vitakoff oli kaikin puolin kansanmies. Hän piti venäjänkielisiä esitelmia puhtaudesta ja puutarhanhoidosta. Hänen aikanaan koululle saatiin varjokuvakone, joka myöhemmin uusittiin isommaksi. Varjokuvilla opettaja Vitakoff selvensi esitelmäänsä, joten kieltä taitamattomatkin pääsivät asiasta perille. Hänen aikanaan ryhdyttiin paikkakunnalla harrastamaan puutarhaviljelyä. Vitakoff oli siinäkin suhteessa erikoinen, että vietti myös kesälomansa paikkakunnalla neuvon kanssa.

Neljäs Pekka mainitsemana opettaja on Anton Lemudkin. Tämä oli koulussa neljä vuotta, juuri Pekan kouluajan. Ledmukin oli venäläistä syntyperää, poliittinen pakolainen, joka

karkotettu Suomen Viipurista. Hänet pidätettiin taas Kevättämajärvellä poliittista syistä. Oli hyvä opettaja. Hän opetti tuntemaan Karjalan oloja vaikkapa salaa, antoi tietyille oppilaille luettavaa kiellettyjä kirjoja (Tolstoi, Dostojevski) ja lahjoitti poliittisia marssilaulujakin. Kesälomalla ollessaan 1909 tai 1910 hän joutui pidätytyksi ja istui tyrmässä melkein seitsemän vuotta.

Viides opettaja oli Novhrin. Hän oli Kevättämajärvellä valankumoukseen asti. Opettajan "eukko" opetti tyttöjä. Kummallakin oli "huono opetus".

Pappi tuli Tunkualta asti opettamaan uskontoa ja viipyi kylässä pari kolme päivää kerrallaan. Joskus oleskelu venyi viikoiksi, jos sattui löytämään sopivia "tovereita".

Vanhemman sukupolven miehillä ja myös naisilla kirjoitustaito rajoittui puumerkin eli kleinan tekoon. Kun myöhemmin 1920-luvulla Suomeen saapuneille pakolaisille jaettiin jauhoavustuksia, esim. Kuhmossa, niin emännät näitä useimmiten olivat hakemassa. Sen aikaisista jakelulistoista voimme nähdä mummojemme "käsilanäytteitä" eli juuri noita kleinoja: +, ++, x x tai x+ jne. Jos avustuksen hakijana oli ollut vaikka kuinka vanha starikka, kuittauksena olivat kirjat, ja olivatpa eräät kirjoittaneet nimikirjoituksensakin.

Pekka Aallon haastattelussa on seuraavanlainen tieto: "Noin sata vuotta sitten (eli noin 1840) 'Herra Miihkali' Uskelasta osasi kirjoittaa, koska oli ollut sotapalveluksessa 25 vuotta ja siellä oppinut kirjoitustaitoa. Häntä käytettiin kirjoitustöissä kahdessa kunnassa, Voijärven ja Tunkualla".

Lisätietona tähän mainittakoon, että tämän 'Herra Miihkalin', vanhan sotilain nimi oli Miihkali Semenoff Uskelasta. Hän oli Pekka Kokkonien ent. Semenoff isoisän isä. Pojanpojanpoika vänrikki Pekka Kokkonien syntyi 21.3.1901 Uskelassa, taisteli Karjalan metsäsissien riveissä ja pakeni Suomeen. Suomessa hän toimi myöhemmin mm. Utajärven suojeluskuntapäällikkönä. Talvisodassa Pekka Semenoff-Kokkonien toimi joukkueenjohtajana kannaksella, missä kaatui 27.2.1940 Terenttilässä - ja hänen kaverinsa Pekka Hilipänpoika Ivanoff-Aalto kaatui Porajärvellä 8.9.1941.

***

Pekka Aalto kirjoitti Suomessa asuessaan kirjan Karjalan kotkat. Tuosta kirjasta lai-

naamme lyhennellen seuraavan koulukaskun:

Kevättämajärven lapset eivät kouluun mennessään osanneet sanaakaan venäjää; he puhuivat karjalan kieltä. Opettajat taas olivat "ummikkoryysiä", jotka eivät tulleet toimeen oppilaitensa kanssa, eivät aina kyläläistenkään kanssa. Kaiken lisäksi venäjänkielinen "ryssänpappi" tuli kuulustelemaan oppilaita, osasivatko nämä ulkokouluna rukouksia. Osasivatko pojat niitä. Eräskin heistä rukkoili näin: "Spuauseni, syötäjä, auta minua oppimaan tätä venäjän kieliä ja päästä minut kaikesta pahasta".

***

Jevgeni Stelin syntyi 1934 Koivuniemessä, mistä joutui lähtemään sodan aikana evakokoon. Vuonna 1945 evakosta hengissä palattuaan hän joutui käymään alakoulua Tunkuan kirkonkylässä luokat I-V, sillä Koivuniemen koulu oli palanut sota-aikana. Tunkualla hän asui viikkokaudet internaatissa. Yläkoulu käymään piti matkata Lehdon kylään.

Nykyään Tunkuan kylässäkään ei ole edes alakoulua; kouluikäiset lapset kulkevat koulussa noin viiden kilometrin päässä Uuden Maasjärven met-

säkylässä. Yläkouluun pitää nytkin matkata Lehdon kylään, 25 kilometrin päähän.

***

Sergei Zaikov on nuoremman polven Kevättämajärven poikia; hän on syntynyt 1956. Hänkin kertoi kouluaikeiden kieliongelmista, jotka olivat suurin piirtein samanlaisia kuin Pekka Aallolla. Vielä 1960-luvunkin lapset pienissä karjalaiskylissä olivat täysin karjalankielisiä eivätkä osanneet sanaakaan venäjää. Koulun mentyä oli ensin pakko opetella vieras kieli ja oppittuaan venäjän monet kadottivat oman karjalan kielensä.

Sergein kertoman mukaan sotien jälkeen kylään rakennettiin uusi koulutalo, mutta 1960-luvulla kyläkoulu lakkautettiin. Lapset joutuivat alakouluun 20 kilometrin päähän Uuteen Maasjärveen. Yläkouluun piti lähteä Lehtoon saakka, jonne on matkaa 50 kilometriä.

Kevättämajärvellä elää nykyisin vain viisi vanhusta. Pappi, opettajaongelmat ja kielikiusat ovat nyt taakse jäänyttä elämää, joten - Spuausu syöttäjä on päästänyt heidät kaikesta pahasta!

kokosi:

ANJA MALINEN

SUOMUSSALMI

Meillä on Suomen nykyaikaisin kylpylä Kiannon Kuohut.

Meillä ovat Hossan kuuluisat retkeily- ja kanoottiretkeilyalueet, Kuiva- ja Hietajärven aitokarjalaiset kylät.

Meillä on Raatteen tie ja Raatteen Portti (Talvisotamuseo) ja Vartiomuseo.

Ja paljon muuta nähtävää.

TERVETULOA

Puh. (08) 7191 243

Fax (08) 711 189

Internet: www.suomussalmi.fi